

المقصد الثاني: في أحكام الصيد

دوم: احكام صيد (شكار)

الصيد: هو الحيوان الممتنع، ولا يشترط أن يكون حلالاً، والنظر فيه يستدعي فصولاً:
صيد مربوط به حيوان غير اهلی است و شرط نیست که حلال گوشت باشد. این بحث دارای چهار فصل است:

الفصل الأول: الصيد قسمان

فصل اول: صيد بر دو نوع است

فالأول منها: ما لا يتعلق به كفارة، كصيد البحر وهو ما يبيض ويفرخ في الماء، ومثله الدجاج الحبشي، وكذا النعم ولو توحشت.

اول: صيدی که كفاره ندارد

مانند صيد دریایی، یعنی هر آنچه در آب تخم می‌گذارد یا بچه می‌زاید، مرغ شاخ‌دار و نیز چهارپایانی که وحشی شده باشند.

ولا كفارة في قتل السباع ماشية كانت أو طائرة، إلا الأسد فإن على قاتله كبشاً إذا لم يرد. وفيما تولد بين وحشي وإنسي، أو بين ما يحل للمحرم وما يحرم يراعى الاسم.

کشتن درندگان، چه رونده باشند و چه پرنده، كفاره ندارد، به جز شیر که اگر به او حمله نکرده باشد کسی که آن را کشته باید یک قوچ قربانی کند. در مورد موجودی که حاصل آمیزش یک حیوان وحشی و اهلی بوده و یا حاصل آمیزش حیوانی که صیدش برای مُحرم حلال است با حیوانی که حرام است بوده باشد، متناسب با اسم آن حیوان عمل می‌کنیم.⁽¹⁾

1- یعنی اگر نام حیوان اهلی یا حلال به آن اطلاق شد، آن را حلال خواهیم دانست و گرنه حرام خواهد بود. (مترجم)

ولا بأس بقتل الأفعى، والعقرب، والفأرة، والوزغ، وبرمي الحدأة، والغراب رمياً. ولا بأس بقتل البرغوث، والزنبور.

کشتن این حیوانات اشکالی ندارد: مار، عقرب، موش، وزغ، شاهین و کلاغ (با پرتاب سنگ) و نیز کشتن گک و زنبور اشکالی ندارد.

ولا يجوز قتل النحل، ولا كفارة في قتله خطأ، وفي قتله عمداً صدقة، ولو بكف من طعام. ويجوز شراء القماری، والدباسي، وإخراجها من مكة. ولا يجوز قتلها، ولا أكلها.

کشتن زنبور عسل جایز نیست؛ اگر غیر عمد کشته شود کفاره ندارد، اما اگر عمداً کشته شود باید برایش صدقه داده شود، حتی اگر (این صدقه) به اندازه یک کف دست غذا باشد. خریدن قمری و سینه سرخ و بیرون بردن آن از مکه جایز است ولی کشتن و خوردن آن دو جایز نیست.

الثاني: ما يتعلق به الكفارة، وهو ضربان:

دوم: آنچه کفاره دارد

که بر دو صورت است:

الأول: ما لكفارته بدل على الخصوص، وهو كل ما له مثل من النعم، وأقسامه خمسة:

اول: حیواناتی که برای کفاره کشتنشان جایگزین به خصوصی وجود دارد،⁽²⁾ که شامل هر حیوانی می شود که برایش در میان چهارپایان، مثلی وجود دارد و اقسام آن پنج مورد است:

الأول: النعامة، وفي قتلها بدنة، ومع العجز تقوم البدنة ويفض ثمنها على البر، ويتصدق به لكل مسكين مدان، ولا يلزم ما زاد عن ستين. ولو عجز صام عن كل مدين يوماً، ولو عجز صام ثمانية عشر يوماً. وفي فراخ النعام من صغار الإبل

۱- شتر مرغ که کفاره اش یک شتر است و اگر نتوانست، قیمت شتر قربانی را مشخص کند و با آن گندم بخرد و به هر مسکین دو مُد (یک کیلو و نیم) گندم صدقه دهد و بیش از شصت نفر لازم نیست؛⁽³⁾ و اگر نتوانست به ازای هر دو مد (یک کیلو و نیم) یک روز روزه بگیرد (یعنی شصت روز) و

2- یعنی در روایات گفته شده کفاره اش فلان چیز باشد و اگر نتوانستی به جایش فلان چیز دیگر را کفاره بدهد، برخلاف صورت دوم که برای کفاره اش در روایات جایگزین خاصی ذکر نشده است. (مترجم)

3- یعنی اگر قیمت شتر بیشتر از صدویست مد (نود کیلو) گندم بود لازم نیست تمام قیمت شتر را گندم بخرد. (مترجم)

باز هم اگر نتوانست، هجده روز روزه بگیرد. در مورد کفاره جوجه شتر مرغ، یک شتر کوچک قربانی کند.

الثاني: بقرة الوحش وحمار الوحش، وفي قتل كل واحد منهما بقرة أهلية، ومع العجز تقوّم البقرة الأهلية ويفض ثمنها على البر، ويتصدق به لكل مسكين مدان. ولا يلزم ما زاد على الثلاثين، ومع العجز يصوم عن كل مدين يوماً، وإن عجز صام تسعة أيام

۲- گاو وحشی و الاغ وحشی که کفاره کشتن هر کدام از آنها یک گاو اهلی است و اگر نتوانست، قیمت گاو را برآورد کند و با آن گندم بخرد و به هر مسکین دو مُد (معادل یک کیلو و نیم) صدقه دهد و لازم نیست اطعام از سی فقیر بیشتر شود و اگر نتوانست، به ازای هر دو مد، یک روز روزه بگیرد (یعنی سی روز) و باز هم اگر نتوانست نه روز روزه بگیرد.

الثالث: في قتل الطيبي شاة، ومع العجز تقوّم الشاة ويفض ثمنها على البر، ويتصدق به لكل مسكين مدان. ولا يلزم ما زاد عن عشرة، فإن عجز صام عن كل مدين يوماً، فإن عجز صام ثلاثة أيام

۳- آهو که کفاره آن یک گوسفند است و اگر نتوانست، قیمت گوسفند را گندم بخرد و به هر مسکین دو مُد گندم صدقه دهد و صدقه دادن به بیش از ده نفر لازم نیست؛ اگر نتوانست، به ازای هر دو مد، یک روز روزه بگیرد (یعنی ده روز) و باز هم اگر نتوانست، سه روز روزه بگیرد.

وفي الثعلب والأرنب شاة، ومع العجز تقوّم الشاة ويفض ثمنها على البر، ويتصدق به لكل مسكين مدان. ولا يلزم ما زاد عن عشرة، فإن عجز صام عن كل مدين يوماً، فإن عجز صام ثلاثة أيام. والأبدال في الأقسام الثلاثة على الترتيب.

کفاره کشتن روباه و خرگوش یک گوسفند است و اگر نتوانست قیمت گوسفند را گندم بخرد و به هر مسکین دو مُد گندم صدقه بدهد و صدقه دادن به بیش از ده نفر لازم نیست؛ اگر نتوانست، به ازای هر دو مد یک روز روزه بگیرد (یعنی ده روز) و باز هم اگر نتوانست، سه روز روزه می گیرد. جایگزین های ذکر شده در سه مورد بالا ترتیبی هستند.⁽⁴⁾

الرابع: في كسر بيض النعام إذا تحرك فيها الفرخ بكارة من الإبل لكل واحدة واحد، وقبل التحرك إرسال فحولة الإبل في إناث منها بعدد البيض، فما نتج فهو هدي، ومع العجز عن كل بيضة شاة، ومع العجز إطعام عشرة مساكين، فإن عجز صام ثلاثة أيام

4- یعنی اگر مورد اول را نتوانست باید مورد دوم را انجام دهد و اگر نتوانست، سراغ مورد سوم برود. (مترجم)

۴- شکستن تخم شترمرغ، اگر جوجه درون آن تکان خورده باشد به ازای هر تخم شترمرغ یک شتر بکر^(۵) قربانی کند و اگر هنوز جوجه درون تخم حرکت نکرده بود به تعداد تخم‌هایی که شکسته، شتر یا شتران ماده را آمیزش دهد و آنچه متولد می‌شود را قربانی نماید و اگر نتوانست، به ازای هر تخم شترمرغ یک گوسفند قربانی کند و اگر باز هم نتوانست، ده مسکین را اطعام کند و اگر از این هم عاجز بود، سه روز روزه بگیرد.

الخامس: في كسر بيض القطا والقبيح إذا تحرك الفرخ من صفار الغنم، وقبل التحرك إرسال فحولة الغنم في إناث منها بعدد البيض، فما نتج فهو هدي، فإن عجز كان كمن كسر بيض النعام

۵- برای شکستن تخم مرغ قطا (سنگ‌خوار) و کبک، اگر جوجه درون آن حرکت کرده بود یک گوسفند کوچک قربانی کند و اگر هنوز جوجه درون تخم حرکت نکرده بود به تعداد تخم‌های شکسته شده، گوسفند یا گوسفندان ماده را آمیزش دهد و سپس هر تعداد گوسفند که متولد شد به‌عنوان کفاره قربانی کند و اگر نتوانست، مانند کسی است که تخم شترمرغ را شکسته باشد.^(۶)

الثاني: ما لا بدل له على الخصوص، وهو خمسة أقسام:

دوم: حیواناتی که برای کفاره کشتنشان جایگزین خاصی گفته نشده که پنج قسم می‌باشد:

الأول: الحمام، وهو اسم لكل طائر يهدر ويعب الماء، وفي قتلها شاة على المحرم، وعلى المحل في الحرم درهم (2.5) غرام فضة خالصة، وفي فرخها للمحرم حمل، وللمحل في الحرم نصف درهم (1.25) غرام فضة.

۱- کبوترها (کبوتر به هر پرنده‌ای گفته می‌شود که صدایش را به‌صورت پیاپی در گلو زمزمه می‌کند و منقارش را در آب کرده، آب می‌نوشد^(۷)) که کفاره کشتن آن برای مُحرم، قربانی کردن یک گوسفند و برای کسی که محرم نیست ولی در حرم است یک درهم (دو و نیم گرم نقره خالص) است. کفاره کشتن جوجه آن برای محرم یک برّه و برای غیر محرم در حرم نصف درهم (1/25 گرم نقره خالص) است.

۵- یعنی شتری که هنوز شتر نر بر آن نجسته باشد. (مترجم)

۶- یعنی ده مسکین را اطعام کند و اگر از این هم عاجز بود سه روز روزه بگیرد. (مترجم)

۷- مانند مرغ و گنجشک نیست که چند قطره آب بردارند و سر را بلند کنند و آب را ببلعند. (مترجم)

ولو كان محرماً في الحرم اجتمع عليه الأمران، وفي بيضها إذا تحرك الفرخ حمل، وقبل التحرك على المحرم درهم، وعلى المحل ربع درهم. ولو كان محرماً في الحرم لزمه درهم وربع. ويستوي الأهلبي وحمام الحرم في القيمة إذا قتل في الحرم، لكن يشتري بقيمة الحرمي علف لحمامه.

اگر صیاد مُحرم و در حرم نیز باشد هر دو کفاره بر او واجب است (کفاره جمع). کفاره شکستن تخم کبوتر، اگر جوجه در آن تکان خورده باشد یک بزه و اگر پیش از تکان خوردن بوده باشد، برای مُحرم یک درهم و برای غیر مُحرم ربع درهم است و اگر شخص، مُحرم در حرم باشد یک درهم کامل و ربع درهم باید کفاره بدهد. کفاره کشتن کبوتر، چه اهلی و چه کبوتر حرم اهلی، اگر در حرم کشته شوند یکسان است، اما در مورد کبوتر حرم باید به اندازه قیمتش برای کبوتران حرم خوراک بخرد.

الثاني: في كل واحد من القطا والحجل والدراج حمل قد فطم ورعى

۲- کفاره کشتن مرغ قطا (سنگ خوار)، کبک و قرقاول، بزه ای است که از شیر گرفته شده و علف می خورد. (۸)

الثالث: في قتل كل واحد من القنفذ والضب واليربوع جدي

۳- کفاره کشتن هریک از حیوانات خارپشت، مارمولک و موش صحرائی، یک بچه بز نر تا یک ساله است.

الرابع: في كل واحد من العصفور والقبرة والصعوة مد من طعام

۴- کفاره هریک از انواع گنجشک، چکاوک یا قناری، یک مُد طعام است.

الخامس: في قتل الجرادة كف من طعام، وكذا في القملة يلقبها عن جسده. وفي قتل الكثير من الجراد دم شاة. وإن لم يمكنه التحرز من قتله بأن كان على طريقه، فلا إثم ولا كفارة. وكل ما لا تقدير لفديته ففي قتله قيمته، وكذا القول في البيوض

۵- کشتن ملخ، یک مشمت طعام کفاره دارد. اگر شپشی را از بدنش پرتاب کند نیز به همین صورت است. کفاره کشتن تعداد زیادی ملخ، یک گوسفند است و اگر نتوانست از کشتن آنها اجتناب کند -مثلاً اگر سر راهش بودند- گناهی نکرده و کفاره ای هم ندارد.

اگر حیوانی را که کفاره‌ای برای صیدش تعیین نشده است⁽⁹⁾ صید کند قیمت خود آن حیوان را به‌عنوان کفاره بپردازد. کفاره تخم این حیوانات هم به همین صورت است.

فروع خمسة:

پنج نکته:

الأول: إذا قتل صيداً معيباً كالمكسور والأعور فداء بصحيح، ولو فداء بمثله جاز ويفدي للذكر بمثله وبالأنتى، وكذا الأنتى وبالمائل أفضل.

اول: اگر حیوان معیوبی را صید کند (مثل حیوانی که شکستگی در بدن دارد یا حیوانی که لنگ است) کفاره آن را باید با حیوان سالم بدهد و اگر حیوانی باشد که در نوع و مقدار عیب، مانند آن باشد نیز کفایت می‌کند. کفاره صید حیوان نر (یا ماده) هم می‌تواند حیوان نر باشد و هم ماده، البته اگر هم جنس خودش باشد بهتر است.

الثاني: الاعتبار بتقويم الجزاء وقت الإخراج، وفيما لا تقدير لفديته وقت الإتلاف.

دوم: برای قیمت‌گذاری حیواناتی که برایشان کفاره تعیین شده قیمت زمان پرداخت ملاک است و برای حیواناتی که کفاره‌ای برایشان تعیین نشده، ملاک، زمان صید است.

الثالث: إذا قتل ماخضاً مما له مثل يخرج ماخضاً، ولو تعذر قوم الجزاء ماخضاً.

سوم: اگر حیوان بارداری را بکشد (از حیواناتی که مثل دارند) به‌جایش حیوان بارداری را قربانی کند و اگر نتوانست، باید قیمت حیوان باردار را بپردازد.

الرابع: إذا أصاب صيداً حاملاً فألقت جنيناً حياً ثم ماتا فدى الأم بمثلها والصغير بصغيرة، ولو عاشا لم يكن عليه فدية إذا لم يعب المضروب. ولو عاب ضمن أرشه، ولو مات أحدهما فداء دون الآخر. ولو ألفت جنيناً ميتاً لزمه الأرش، وهو ما بين قيمتها حاملاً ومجهضاً.

چهارم: اگر حیوان بارداری را صید کند و آن صید جنینش را درحالی که زنده است سقط کند، سپس هر دو بمیرند، در ازای مادر، مثلش را و در ازای بچه سقط‌شده نیز حیوان کوچکی قربانی کند و اگر هر دو زنده باشند، اگر حیوان صیدشده معیوب نشده باشد فدیهای بر عهده‌اش نیست و

اگر معیوب شده باشد «دیه» (آرش) (مابه‌التفاوت قیمت حیوان سالم و معیوب) بر عهده او خواهد بود و اگر یکی از آن دو مرده باشد فقط فدیۀ همان بر عهده اوست. اگر جنین مرده سقط شده باشد «دیه» بر او لازم است؛ که در اینجا مابه‌التفاوت قیمت حیوان حامله و حیوانی است که بچۀ اش سقط شده است.

الخامس: إذا قتل المحرم حیواناً وشك في كونه صيداً لم يضمن.

پنجم: اگر شخص محرم حیوانی را بکشد و شک کند در اینکه این حیوان صید بوده است یا خیر، ضامن چیزی نیست.

